

Европейски съд по правата на човека

Кокинакис срещу Гърция
(Kokkinakis v. Greece)

Жалба № 14307/88, А.260-А

Решение от 25 май 1993 г.

*(резюме)**

Чл. 9: право на свобода на изповядване на религията; **чл. 7, т. 1:** законоустановеност на престъпленията и наказанията

Гарантираната от чл. 9 свобода на мисълта, съвестта и религията е една от основите на “демократичното общество” по смисъла на Конвенцията. В религиозния си аспект, тя е един от най-съществените елементи, които изграждат идентичността на вярващите и на концепцията им за живота, но тя е и безценна придобивка за атеисти, агностици, скептици и незаинтересувани. От нея зависи плурализмът, който е неотделим от демократичното общество и е извоюван на висока цена през вековете.

Свободата на всеки да изповядва своята религия включва по принцип правото му да се опитва да убеди съседа си, например чрез “обучение”, без което “свободата [на всеки] да променя своята религия или убеждения”, охранена от чл. 9, най-вероятно би останала мъртва буква.

Трябва да се прави разграничение между християнското свидетелстване, което съответства на истинската евангелизация и е мисия и отговорност на всеки християнин и всяка църква, от една страна, и от друга страна непочтения прозелитизъм, който е нейно извращение или деформация и може да приеме формата на предлагане на материални или социални изгоди, за да се привлекат нови членове на някоя църква, или на упражняване на недопустим натиск върху хора в отчаяние или в нужда, или дори на насилие или промиване на мозъци, и е несъвместим със зачитане на свободата на мисълта, съвестта и религията на другите.

Факти по делото

Господин Минос Кокинакис, роден в православно семейство в Сития (Крит), станал член на Свидетели на Йехова през 1936 г., след което бил арестуван повече от 60 пъти за прозелитизъм.

По разпореждане на административните власти, той бил интерниран за религиозната си дейност на различни острови в Егейско море за 13 месеца през 1938 г., за 6 месеца през 1940 г. и за 12 месеца през 1949 г.

Няколко пъти бил осъден на лишаване от свобода за действия, съставляващи прозелитизъм – 3 присъди за 2 месеца и половина през 1939 г. (той

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

бил първият от Свидетелите на Йехова, осъден по законите, приети по времето на правителството на Метаксас), 4 месеца и половина през 1949 г. и два месеца през 1962 г., както и за отказ от военна служба по съображения, свързани със съвестта – 11 месеца и половина през 1941 г. и за провеждане на религиозно събиране в частен дом – 6 месеца през 1952 г.

В периода от 1960 г. до 1970 г. жалбоподателят бил арестуван 4 пъти и срещу него било предприето наказателно преследване, но не бил осъден.

На 2 март 1986 г. той и съпругата му посетили дома на г-жа Кириакаки в Сития и влезли в разговор с нея. Съпругът на г-жа Кириакаки, който бил псалт в местна православна църква, информирал полицията. Г-н и г-жа Кокинакис били арестувани и отведени в местната полицейска служба, където прекарали нощта на 2 срещу 3 март 1986 г.

Срещу жалбоподателя и съпругата му било предприето наказателно преследване по чл. 4 от Закон № 1363/1938 г., обявяващ прозелитизма за престъпление, и те били предадени на Наказателния съд в Ласити, който разгледал делото на 20 март 1986 г. След като отхвърлил възражението, че чл. 4 от Закона е противоконституционен, съдът изслушал показанията на г-н и г-жа Кириакаки и на свидетел на защитата, както и двамата подсъдими, и същия ден се произнесъл с решение: “[Подсъдимите], които принадлежат към сектата Свидетели на Йехова, са се опитали да спечелят за своята вяра и, директно или индиректно, да упражнят вмешателство в религиозните убеждения на православни християни, с намерение да ги разколебаят, възползвайки се от тяхната неопитност, нисък интелект и наивност. По-точно, те отишли в дома на [г-жа Кириакаки] ... и й казали, че носят добри новини. Като настоявали и упорствали, те успели да получат достъп в дома и започнали да й четат от книга за Светото писание, което тълкували, като споменавали небесен цар, събития, които още не са се случили, но ще се случат, и т.н. и като я окуражавали, посредством смислените си и умели обяснения, ... да промени православните си християнски убеждения.” Съдът признал г-н и г-жа Кокинакис за виновни в прозелитизъм и осъдил всеки от тях на 4 месеца лишаване от свобода, заменяемо с парично наказание в размер на 400 драхми за всеки ден лишаване от свобода, както и на глоба в размер на 10 000 драхми. Съдът постановил и конфискация и унищожаване на 4 книжки, които те се надявали да продадат на госпожа Кириакаки.

Г-н и г-жа Кокинакис обжалвали решението пред Апелативния съд на Крит. Апелативният съд отменил присъдата на г-жа Кокинакис и потвърдил тази на съпруга ѝ, но намалил срока на лишаване от свобода на 3 месеца и го заменил с парично наказание в размер на 400 драхми на ден. Към решението му, произнесено на 17 март 1987 г., били изложени следните мотиви: “Доказано е, че с цел да разпространява религиозни издания на сектата Свидетели на Йехова, към която принадлежи, подсъдимият се е опитал директно или индиректно да упражни вмешателство в религиозните убеждения на лице с различна от неговата религия, а именно православна християнска религия, с намерението да промени тези убеждения, като се възползва от неговата неопитност, ниска образованост и наивност. По-специално, по времето и на мястото, посочени в диспозитива, той посетил г-жа Кириакаки и, след като ѝ казал, че носи добри новини, настоял да го пусне в къщата си, където най-напред ѝ говорил за политика Улоф Палме и изразил пацифистки възгледи. След това взел малка книжка, съдържаща изявления на привърженици на горната секта за религиозните им вярвания, и

започнал да чете пасажите от Светото писание, които умело анализирал по начин, който християнката не можела да прецени критично, поради липса на достатъчни доктринални познания, като в същото време ѝ предлагал разни подобни книги и натрапливо се опитвал, директно или индиректно, да разколебае религиозните ѝ убеждения. Той трябва, следователно, да бъде обявен за виновен в горепосоченото престъпление в съответствие с действащите законови разпоредби, докато другата подсъдима, съпругата му Елисавета, следва да бъде оправдана, тъй като няма доказателства, че е участвала в престъплението, извършено от съпруга ѝ, когото тя просто е придружавала”.

Един от съдиите застанал на особено мнение, мотивирано с липсата на доказателства г-жа Кириаки да е била необичайно неосведомена, с особено нисък интелект или особено наивна, та подсъдимият да е могъл да се възползва от това, за да я склони да стане член на сектата.

Г-н Кокинакис подал касационна жалба. Той поддържал, че разпоредбите на Закон № 1363/1938 г. противоречат на чл. 13 от Конституцията. Касационният съд разгледал жалбата на 22 април 1988 г. и отхвърлил твърдението за противоконституционност. Той отбелязал, че чл. 4 от Закон № 1363/1938 г., заместен от чл. 2 от Закон № 1672/1939 г., са приети въз основа на действащата тогава Конституция от 1911 г. и в приложение на нейните чл. 1 и чл. 2. Член 1 от тази Конституция е забранявал прозелитизма и всяко друго вмешателство в доминиращата религия в Гърция, а именно християнската източно православна религия. Чл. 4 е в пълно съответствие с Конституцията от 1975 г., която признава ненакърнимостта на свободата на религиозните убеждения и свободата да се изповядва всяка известна религия. Тази Конституция забранява прозелитизма независимо от религията, срещу която е насочен, следователно и срещу доминиращата религия в Гърция, която съгласно нейния чл. 3 е християнската източно православна религия.”

Касационният съд приел също така, че Апелативният съд на Крит е изложил подробни мотиви за решението си и при прилагане на оспорените разпоредби се е съобразил с Конституцията от 1975 г.

Съгласно чл. 13 от гръцката Конституция от 1975 г., свободата на религиозни убеждения е ненакърнима. Упражняването на личните и политическите права не зависи от религиозните убеждения. Всеки има право да изповядва всяка известна религия и свободно и безпрепятствено, под закрилата на закона, да извършва религиозни ритуали. Извършването на религиозни ритуали не може да нарушава обществения ред или обществения морал. Прозелитизмът е забранен.

Християнската източно православна църква, която в течение на почти четири века чуждо владичество символизира съхранението на гръцката култура и гръцкия език, взема активно участие в освободителните борби на гръцкия народ, до такава степен, че елинизмът започва да се идентифицира с православната вяра.

Конституциите на Гърция наричат източно православната църква “доминираща”. Преобладаващата част от населението принадлежи към нея и според гръцките разбирания тя представлява *de jure* и *de facto* религията на самата държава, още повече, че изпълнява немалка част от държавните административни и образователни функции (брак и семейно право, задължително религиозно обучение, клетви, полагани от членовете на правителството и др.). Ролята ѝ в обществения живот се проявява и в участието на висши духовници в официални държавни събития и обратното. Съгласно Конституцията, Президентът на

републиката полага клетва според православния ритуал, а официалният календар следва църковния.

Православната църква, която от дълго време се оплаквала от пропагандата на библейско общество сред младите православни ученици в полза на Евангелистката църква, успява да извоюва добавянето в първата Конституция от 1844 г. на разпоредба, забраняваща прозелитизма и всяко друго действие срещу доминиращата религия. Конституциите от 1864 г., 1911 г. и 1952 г. възпроизвеждат тази разпоредба. Конституцията от 1975 г. забранява прозелитизма по принцип. Забраната защитава всички “известни религии”, което се разбира като религии, чиито доктрини не са апокрифни и в които не се изисква тайно посвещаване на новоприетите.

По време на диктатурата на Метаксас (1936-1940 г.) прозелитизмът е инкриминиран за първи път от чл. 4 на Закон № 1363/1938 г. Следващата година чл. 4 е заместен от чл. 2 на Закон № 1672/1939 г., в който понятието “прозелитизъм” е изяснено така: “Прозелитизъм е, по-специално, всеки директен или индиректен опит за упражняване на вмешателство в религиозните убеждения на човек от различно религиозно изповедание, с цел разколебаване на тези убеждения – било чрез някаква облага или обещание за облага или морална или материална подкрепа, било чрез измама или чрез възползване от неговата неопитност, доверие, нужда, нисък интелект или наивност”.

В решение № 2276/1953 г. пленарният състав на Върховния административен съд дава следното определение на прозелитизма: “Член 1 от Конституцията, който прокламира свободата да се изповядва всяка известна религия и безпрепятствено да се извършват религиозни ритуали и забранява прозелитизма и всички други действия, насочени срещу доминиращата религия – християнската източноправославна религия, означава, че чистото духовно поучение не представлява прозелитизъм, дори ако то изтъква грешките на другите религии и отклонява евентуални последователи, които се отказват от първоначалните си религиозни убеждения по своя собствена свободна воля. Това е така, защото религиозното поучение е в самото естество на религиозните ритуали, изпълнявани свободно и безпрепятствено. Извън такова духовно поучение, което може да се извършва свободно, всеки умишлен натраплив опит да се отклонят последователи от доминиращата религия чрез незаконни или морално укорими средства представлява прозелитизъм от вида на забранения от горепосочената разпоредба на Конституцията.”

Гръцките съдилища са осъждали за прозелитизъм лица, извършили действия като оприличаване на светиите на “ликове, които украсяват стената” и църквата на “театър, пазар, кино”; обещаване на православни бежанци жилище при специални благоприятни условия, ако се присъединят към Униатската църква; предлагане на стипендии за обучение в чужбина; разпространяване на “г. нар. религиозни” книги и брошурки безплатно на “неграмотни селяни” или “малки ученици”; обещаване на по-добро професионално положение при отказ от Църквата, чиито свещеници били експлоататори.

Касационният съд е постановил, че определението за прозелитизъм в чл. 4 от Закон № 1363/1938 г. не противоречи на принципа за законоустановеност на престъпленията и наказанията. До 1975 г. той е приемал, че изброяването в чл. 4 от Закона не е изчерпателно. В решение № 997/1975 г. съдът добавя следното пояснение: “... от разпоредбата на чл. 4 следва ... че прозелитизъм е всеки

директен или индиректен опит за вмешателство в религиозните убеждения чрез някое от средствата, изброени в закона.”

Напоследък съдилищата са осъждали последователи на Свидетели на Йехова за “натрапливо” изповядване на доктрината на сектата и обвиняване на Православната църква, че е “източник на страдания за света”; за влизане в чужди домове, представяйки се за християни, които искат да разпространят Новия завет; за опит да дадат книги и брошури на православен свещеник, когото спрели докато управлявал колата си.

От друга страна, през 1982 г. Касационният съд е отменил решение на Апелативния съд на Атина като незаконосъобразно, защото, осъждайки последовател на Свидетели на Йехова, Апелативният съд просто е повторил думите в обвинителния акт и не е обяснил по какъв начин “натрапливото проповядване на доктрината на сектата” или “разпространяването на брошурите ѝ на минимална цена” е съставлявало опит за вмешателство в религиозните убеждения на жалбоподателите или с какво подсъдимият се е възползвал от тяхната “неопитност” или “нисък интелект”. Касационният съд е върнал делото за ново разглеждане от друг състав на Апелативния съд, който е оправдал подсъдимия. В няколко съдебни решения е постановено, че не са прозелитизъм дискусиите относно убежденията на Свидетели на Йехова, разпространяването на брошури от врата на врата или на улицата, както и безхитростното обясняване на вярванията на сектата на православен християнин. Прието е също, че за да се обоснове “наивност” по смисъла на чл. 4 не е достатъчно да се установи, че се касае за “неграмотен селянин”.

След ревизията на Конституцията през 1975 г., Свидетели на Йехова оспорват конституционността на чл. 4 от Закон № 1363/1938 г. Те се оплакват, че съставът на престъплението е неясно формулиран, но преди всичко възразяват срещу заглавието на закона, което сочи, че той е предназначен да запази действието на чл. 1 и чл. 2 от Конституцията от 1911 г., която забранява прозелитизма, насочен срещу доминиращата религия. В действащата Конституция тази забрана е разширена върху всички религии и при това вече не е включена в главата относно религията, а в главата относно гражданските и социалните права и по-точно в чл. 13, който гарантира свободата на религиозните убеждения.

Съдилищата винаги са отхвърляли такива възражения за противоконституционност, въпреки че те са намирали широка подкрепа в правната литература.

Движението Свидетели на Йехова се появява в Гърция в началото на XX век и към момента броят на членовете му е между 25 000 и 70 000 души.

След ревизията на Конституцията през 1975 г., Върховният административен съд по няколко повода постановява, че Свидетели на Йехова се включват в понятието “известна религия”. Някои първоинстанционни съдилища обаче продължават да приемат обратното. През 1986 г. Върховният административен съд постановява, че решение, с което се отказва назначаването на член на Свидетели на Йехова като учител по литература, нарушава свободата на религиозни убеждения и противоречи на Конституцията. Според статистика, представена от жалбоподателя, 4400 Свидетели на Йехова са арестувани между 1975 г. (когато демокрацията е възстановена) и 1992 г., като 1233 от тях са предадени на съд, а 208 са осъдени.

Правителството не оспорва тези цифри. То обаче изтъква, че се наблюдава намаляване на честотата на осъждане на последователи на Свидетели на Йехова –

само 7 от общо 260 арестувани са били предадени на съд и осъдени през 1991 и 1992 г.

Резюме на решението на Европейския съд

Г-н Кокинакис се оплаква от осъждането си за прозелитизъм, като твърди, че то е в противоречие с [чл.чл. 7, 9 и 10](#) от Конвенцията, както и с [чл. 14](#) във връзка с чл. 9.

I. Твърдяното нарушение на чл. 9

“Оплакванията на жалбоподателя касаят главно ограничението, наложено върху упражняването на свободата му на религия. В съответствие с това, Съдът ще разгледа най-напред въпросите, свързани с чл. 9. Жалбоподателят оспорва не само приложението на чл. 4 от Закон № 1363/38 г. в неговия случай, за което твърди, че е неправилно. Тезата му е концентрирана върху по-широкия проблем дали този закон е в съответствие с правото, гарантирано от чл. 9 от Конвенцията, която, като част от гръцкото право от 1953 г., съгласно Конституцията има предимство пред всеки закон, който ѝ противоречи. Той изтъква логическата и правна трудност да се направи дори и не особено отчетливо разграничение между прозелитизма и свободата на всеки да променя своята религия или убеждения и да изповядва своята религия индивидуално или колективно, публично или частно, която включва всички форми на обучение, разгласяване и проповядване между отделните индивиди. Според г-н Кокинакис, забраната на прозелитизма, инкриминиран по време на диктатурата на Метаксас, не само е противоконституционна, но и, заедно с другите разпоредби на Закон № 1363/1938 г., образува един “арсенал от забрани и заплахи от наказание”, които тегнат върху привържениците на всички вярвания и всички религиозни учения. На последно място, г-н Кокинакис се оплаква от селективното прилагане на този закон от страна на административните и съдебни власти – например допускането, че е възможно оплакване на католически свещеник или протестантски пастор срещу православен християнин, че се е опитал да примамва някого да напусне паството му, надхвърляло “дори и най-неправдоподобната академична хипотеза”. Още по-малко вероятно било православен християнин да бъде преследван за прозелитизъм в полза на “доминиращата религия”.”

Правителството поддържа, че в Гърция има свобода на практикуване на всички религии. Последователите на определена религия имали правото както свободно да изразяват вярванията си, така и да се опитват да влияят върху убежденията на другите, тъй като християнското свидетелстване било задължение на всички църкви и на всички християни. Съществувала обаче коренна разлика между свидетелстването и “злокачествения прозелитизъм” – онзи, който се изразява в употребата на измамнически, недостойни и неморални средства, като възползване от нищетата, ниския интелект и неопитността на другия. Чл. 4 забранявал този “неуместен” прозелитизъм, който Европейският съд споменавал в решението си от 7.12.1976 г. по делото [Шелдсен, Буск Мадсен и Педерсен](#)¹ (А.23, стр. 28, § 54), а не честното религиозно поучение. Именно тази дефиниция на прозелитизма била възприета от гръцките съдилища.

¹ Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark

А. Общи принципи

“Гарантираната от чл. 9 свобода на мисълта, съвестта и религията е една от основите на “демократичното общество” по смисъла на Конвенцията. В религиозния си аспект, тя е един от най-съществените елементи, които изграждат идентичността на вярващите и на концепцията им за живота, но тя е и безценна придобивка за атеисти, агностици, скептици и незаинтересувани. От нея зависи плурализмът, който е неотделим от демократичното общество и който е извоюван на висока цена през вековете.

Свободата на религията е преди всичко въпрос на индивидуална съвест, но тя включва, *inter alia*, и свободата да се “изповядва” религията. Свидетелстването чрез думи и дела предполага съществуването на религиозни убеждения.

Според чл. 9, свободата на всеки да изповядва своята религия не само може да се упражнява колективно, “публично” и в кръга на споделящите същата вяра, но може и да се отстоява “индивидуално” и “частно”. Нещо повече, тя включва по принцип правото на всеки да се опитва да убеди съседа си, например чрез “обучение”, без което, при това, “свободата [на всеки] да променя своята религия или убеждения”, охранена от чл. 9, най-вероятно би останала мъртва буква.

Изискванията на чл. 9 са отразени в гръцката Конституция, доколкото чл. 13 от последната постановява, че свободата на съвестта в областта на религията е ненакърнима и че се гарантира свободата да се изповядва всяка известна религия. Свидетелите на Йехова, следователно, се ползват както от статута на “известна религия”, така и от предимствата, произтичащи от него, що се отнася до спазването на ритуали.

Фундаменталната същност на правата, гарантирани в чл. 9, т. 1 от Конвенцията, е отразена и във формулировката на разпоредбата, регламентираща ограниченията им. За разлика от вторите точки на чл. чл. 8, 10 и 11, които се отнасят до всички права, споменати в първите точки на тези текстове, т. 2 на чл. 9 се отнася само до “свободата да се изповядват религията или убежденията”. По този начин тази разпоредба признава, че в демократичните общества, в които няколко религии съжителстват сред едно и също население, може да бъде необходимо въвеждането на ограничения на тази свобода, за да се постигне компромис между интересите на различните групи и да се осигури уважение на всички убеждения.

Според правителството, именно такива ограничения съществуват в гръцката правна система. Чл. 13 от Конституцията от 1975 г. забранявал прозелитизма по отношение на всички религии, без разграничение, а чл. 4 от Закон № 1363/1938г., който скрепява тази забрана с наказателна отговорност, бил запазен при няколко последователни демократични правителства, въпреки неговия исторически и политически произход. Единствената цел на чл. 4 била да защити убежденията на другите от действия, които накърняват тяхното достойнство и индивидуалност.

Съдът ще концентрира вниманието си, доколкото е възможно, върху въпросите, повдигнати от отнесения пред него конкретен случай. Все пак, той трябва да разгледа горните разпоредби, тъй като мерките, от които се оплаква жалбоподателят, са резултат от тяхното приложение.”

Б. Приложение на принципите

“Присъдата, постановена от Наказателния съд на Ласити и впоследствие изменена от Апелативния съд на Крит, представлява намеса в упражнението на правото на г-н Кокинакис на “свобода да изповядва [своите] религия или убеждения”. Такава намеса противоречи на чл. 9, освен ако е “предвидена от закона”, насочена е към една или повече от законните цели по т. 2 и е “необходима в едно демократично общество” за постигането им.

1. “Предвидени от закона”

“Жалбоподателят заявява, че съображенията му във връзка с чл. 7 се отнасят и до израза “предвидени от закона”. Съдът, следователно, ще ги разгледа от тази гледна точка.

Г-н Кокинакис оспорва самата формулировка на чл. 4 от Закон № 1363/1938 г. Той критикува липсата на дефиниция на престъплението прозелитизъм от обективна страна. Твърди, че това е умишлено и има за цел да направи възможно всеки религиозен разговор или общуване да бъдат подведени по тази разпоредба. Жалбоподателят изтъква опасността от разширително тълкуване от страна на полицията, а често и от страна на съдилищата, на съдържащите се в текста неопределени изрази, като “по-специално” и “индиректен опит” за вмешателство в религиозните убеждения на другите. Да се наказва неортодоксален християнин дори и когато предлага “морална или материална подкрепа” било равносилно на това да се наказва действие, каквото предписва всяка религия и каквото Наказателният кодекс изисква в някои критични ситуации. Закон № 1672/1939 г. само бил освободил първоначалната редакция на чл. 4 от повтарящи се изрази. Той бил запазил всички “разтегливи и приложими към всеки случай” формулировки, като възприемал по-стегнат, но еднакво “педантичен” стил, предназначен да постави неортодоксалните християни под постоянна забрана за изразяване. В резултат на това, никой гражданин не бил в състояние да ръководи поведението си на основата на този закон. Освен това, чл. 4 от Закон № 1363/1938 г. не съответствал на чл. 13 от Конституцията.

Правителството от своя страна твърди, че чл. 4 дефинира прозелитизма точно и конкретно, като посочва всички елементи от състава на престъплението. Използването на израза “по-специално” било без значение, тъй като той се отнасял само до средствата, чрез които престъплението може да бъде осъществено. При това, подобни указателни изброявания често се използвали в наказателните закони. Накрая, елементите на престъплението прозелитизъм от обективна страна не отсъствали и то съставлявало опит да се промени същността на религиозните убеждения на другите.

Съдът вече е отбелязвал, че формулировката на много закони не е абсолютно конкретна. Необходимостта да се избегне прекалена скованост и да се отговаря на променящите се обстоятелства води до неизбежно формулиране на много закони с повече или по-малко неопределени понятия. Наказателноправните разпоредби за прозелитизма попадат в тази категория. Тълкуването и приложението на такива разпоредби зависят от практиката. В случая съществува установена практика на националните съдилища. Тази съдебна практика, която е

публикувана и е била достъпна, допълва буквата на чл. 4 и е давала възможност на г-н Кокинакис да съобрази поведението си в разглеждания аспект.

Що се отнася до конституционосъобразността на чл. 4 от Закон № 1363/1938 г., Съдът отново подчертава, че тълкуването и прилагането на вътрешното законодателство е най-вече от компетентността на националните власти и по-особено на съдилищата (виж, като най-скорошен пример, решението от 16.12.1992 г. по делото [Хаджианастасиу с/у Гърция](#)², А.252, стр. 18, § 42). Гръцките съдилища, които са се занимавали с въпроса, са постановили, че няма несъответствие.

“Мярката, от която се оплаква жалбоподателят, е била следователно “предписана от закона” по смисъла на чл. 9, т. 2 от Конвенцията.”

2. Законна цел

Правителството твърди, че демократичната държава трябва да осигурява необезпокояваното упражняване на личните права и свободи на всички, които живеят на територията ѝ. В частност, ако тя не е достатъчно последователна при защитата на религиозните вярвания и достойнството на индивида срещу опити да им се повлияе чрез неморални и измамнически средства, разпоредбата на чл. 9, т. 2 би била на практика напълно безполезна.

Според тезата на жалбоподателя, религията е част от “непрекъснато подновяващия се поток на човешката мисъл” и не е възможно да бъде изключена от обществения дебат. Справедливият баланс между индивидуалните права налага да се приеме подлагането на мисълта на другите на един минимум въздействие, иначе резултатът би бил “странно общество от мълчаливи твари, които мислят, но ... не изразяват мислите си, които говорят, но ... не общуват и които съществуват, но ... не съществуват съвместно”.

“Предвид обстоятелствата по делото и съдържанието на относимите съдебни решения, Съдът счита, че оспорената мярка е преследвала законна цел по смисъла на чл. 9, т. 2 от Конвенцията, а именно защитата на правата и свободите на другите, на която се позовава правителството.”

3. “Необходими в едно демократично общество”

Г-н Кокинакис не смята, че е необходимо в едно демократично общество да се отрича правото на изказ на гражданин, който е отишъл да разговаря за религия със своя съсед. Той е любопитен да узнае по какъв начин слова, произнесени с убеждение и основани на общите за всички християни свети книги, могат да нарушат правата на другите. Г-жа Кириаки била зряла жена с опит и интелектуални способности. Не било възможно, без да се пренебрегнат основни човешки права, да се счита за престъпление един последовател на Свидетели на Йехова да разговаря със съпругата на псалт. Освен това, Апелативният съд на Крит, макар и изнесените пред него факти да били точни и абсолютно ясни, не успял да определи в какво се състои директният или индиректен опит на жалбоподателя да разколебае религиозните убеждения на тъжителката. От мотивите на решението ставало ясно, че жалбоподателят е бил осъден “не за нещо, което е извършил, а за това, което е”.

² Hadjianastassiou v. Greece

Комисията приема този аргумент в същността му.

Обратно, правителството поддържа, че гръцките съдилища са се основали на очевидни факти, които осъществяват състава на престъплението прозелитизъм: настояването на г-н Кокинакис да влезе в дома на г-жа Кириакаки под фалшив претекст; начинът, по който е подходил към нея, за да спечели доверието ѝ; неговият “умел” анализ на светите книги, насочен да “заблуди” г-жа Кириакаки, която нямала “адекватни познания в доктрината”. Ако държавата оставала безразлична към посегателствата върху свободата на религиозните убеждения, щял да възникне сериозен смут, който вероятно щял да наруши социалния мир.

“Съдът последователно е поддържал, че на договарящите държави трябва да бъде оставена известна свобода на преценка дали и в каква степен съществува необходимост от намеса, но тази свобода подлежи на европейски контрол, който обхваща както законодателството, така и решенията, които го прилагат, дори и постановените от независим съд. Задачата на Съда е да определи дали мерките, взети на национално ниво, са били по принцип оправдани и пропорционални. За да се произнесе по последното, Съдът трябва да съпостави изискванията на защитата на правата и свободите на другите с поведението, в което е обвинен жалбоподателят. При упражняване на контролната си компетентност, Съдът трябва да разгледа оспорените съдебни решения на фона на обстоятелствата по делото като цяло.

На първо място, трябва да се прави разграничение между християнското свидетелстване и непочтения прозелитизъм. Първото съответства на истинската евангелизация, която един доклад, изготвен през 1956 г. под егидата на Световния съвет на църквите, описва като важна мисия и отговорност на всеки християнин и всяка църква. Вторият представлява нейно извращение или деформация. Според същия доклад, той може да приеме формата на предлагане на материални или социални изгоди, за да се привлекат нови членове на някоя църква, или на упражняване на недопустим натиск върху хора в отчаяние или в нужда. Може да включва дори и употреба на насилие или промиване на мозъци. По-общо, той не е съвместим със зачитане на свободата на мисълта, съвестта и религията на другите.

Внимателното разглеждане на чл. 4 от Закон № 1363/1938 г. показва, че съответните критерии, възприети в гръцкото законодателство, са в съгласие с горното, ако и доколкото те целят само да накажат непочтения прозелитизъм, за който на Съда не се налага да дава абстрактна дефиниция по настоящото дело. Съдът отбелязва обаче, че в мотивите на решенията си гръцките съдилища установяват отговорността на жалбоподателя като просто възпроизвеждат текста на чл. 4 и не конкретизират достатъчно как именно подсъдимият се е опитал да убеди съседката си чрез непочтени средства. Никой от фактите, които те излагат, не дава основание за такова заключение. При това положение, не се установява осъждането на жалбоподателя да е оправдано, с оглед на обстоятелствата по делото, от належаща обществена нужда. Следователно, оспорената мярка не се явява пропорционална на преследваната законна цел и, съответно, “необходима в едно демократично общество за защита на правата и свободите на другите”. В заключение, налице е нарушение на чл. 9 от Конвенцията.”³

II. Твърдяното нарушение на чл. 7

³ Решението е взето с мнозинство от 6 гласа срещу 3.

Според г-н Кокинакис, за да е в съответствие с чл. 7, една наказателна разпоредба трябва да бъде достатъчно точна и ясна, а това не е така в случая с чл. 4 от Закон № 1363/1938 г.

“Съдът изтъква, че чл. 7, т. 1 от Конвенцията не се ограничава в забраната за прилагане на наказателен закон с обратна сила, във вреда на обвиняемия. Той включва по-общо и принципа за законоустановеност на престъпленията и наказанията (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) и принципа за недопустимост на разширително тълкуване на наказателния закон във вреда на обвиняемия, например по аналогия. От това следва, че престъплението трябва да бъде ясно дефинирано от закона. Това изискване е спазено, когато индивидът може да разбере от формулировката на съответната разпоредба и, ако е необходимо, с помощта на даденото от съдилищата нейно тълкуване, за какви действия и бездействия носи наказателна отговорност. Видно е, че това е било така в настоящия случай.” По този въпрос Съдът препраща към казаното по-горе във връзка с изискването намесата да е “предвидена в закона”.

“В заключение, няма нарушение на чл. 7 от Конвенцията.”⁴

III. Твърдяното нарушение на чл. 10

“Жалбоподателят се позовава и на свободата на изразяване на мнения, гарантирана от чл. 10. Той твърди, че неговото осъждане е посегателство не само срещу разпространението на религиозните му мнения, но и на общите му социологически мнения, тъй като Апелативният съд на Крит е отбелязал, че той е разговарял с г-жа Кириакаки за политика Улоф Палме и е изразил пацифистки възгледи. Предвид решението си по чл. 9, Съдът, подобно на Комисията, счита, че не е необходимо да разглежда това твърдение.”⁵

IV. Твърдяното нарушение на чл. 14 във връзка с чл. 9

“В изложението си от 05.08.1992 г. жалбоподателят твърди също, че е жертва на дискриминация, в нарушение на чл. 14 във връзка с чл. 9 от Конвенцията. Поддържа, че дискриминацията е резултат от недостатъците на чл. 4 от Закон № 1363/1938 г. или от неговото прилагане. Макар и да не е заявено пред Комисията, това оплакване е свързано със същите факти, както и оплакванията по чл.чл. 7 и 9.” Предвид решението си по чл. 9, Съдът счита, че не е необходимо да разглежда това твърдение.”⁶

Във връзка с направеното искане за справедливо обезщетение по чл. 50, Съдът не споделя тезата на правителството, че констатацията за нарушение на Конвенцията е достатъчно удовлетворение за жалбоподателя. Постановява да му бъде заплатена сумата от 400 000 драхми за претърпените от него неимуществени вреди и 2 789 500 драхми за направените разходи.

⁴ Решението е взето с мнозинство от 8 гласа срещу 1.

⁵ Решението по този въпрос е единодушно.

⁶ Решението по този въпрос е единодушно.